

POSTANOWIENIE

Dnia 9 września 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący)

SSN Paweł Grzegorzczak

SSN Roman Trzaskowski (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku P. S.A. z siedzibą w K.
przy uczestnictwie Z. M. i Skarbu Państwa – Prezydenta m. st. Warszawy
o stwierdzenie nabycia służebności przesyłu przez zasiedzenie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 9 września 2022 r.,
skargi kasacyjnej uczestnika Z. M.
od postanowienia Sądu Okręgowego w Warszawa – Praga w Warszawie
z dnia 25 kwietnia 2019 r., sygn. akt IV Ca 470/16,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w Warszawa - Praga w Warszawie do ponownego
rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 25 kwietnia 2019 r. Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie, w następstwie apelacji wnioskodawcy P. S.A. w K. (dalej – „P.”), zmienił postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi - Północ w Warszawie z dnia 11 grudnia 2015 r. w ten sposób, że stwierdził, iż Skarb Państwa

nabył przez zasiedzenie z dniem 1 stycznia 1987 r. służebność gruntową odpowiadającą treścią służebności przesyłu, polegającą na nieodpłatnym i nieograniczonym w czasie prawie do posadowienia na nieruchomości i utrzymywania posadowionych i przebiegających przez nieruchomość urządzeń napowietrznej linii energetycznej, a także korzystania z nieruchomości w zakresie niezbędnym do zapewnienia prawidłowego i niezakłóconego działania napowietrznej linii elektroenergetycznej, przebiegającej przez bliżej oznaczoną nieruchomość („Nieruchomość”), w tym przez jej eksploatację, dokonywanie kontroli, przeglądów, konserwacji, napraw, modernizacji i remontów, usuwaniu awarii lub wymianie urządzeń w całości lub ich poszczególnych części, jak również przez dostęp do urządzeń linii polegający na prawie przechodu i przejazdu przez nieruchomość obciążoną, na rzecz każdorazowego właściciela napowietrznej linii elektroenergetycznej, w granicach oznaczonych punktami a-b-j-i-a na bliżej oznaczonej mapie („Mapa”), orzekając również co do kosztów postępowania.

W sprawie ustalono m.in., że przez Nieruchomość, stanowiącą własność uczestnika Z. M., przebiega napowietrzna linia energetyczna 220 kV relacji . – M.1 („Linia energetyczna”), wybudowana w latach 1963-1966 przez bliżej oznaczone przedsiębiorstwo państwowe i eksploatowana nieprzerwanie przez inwestora, a następnie jego następców prawnych, w tym przez wnioskodawcę.

Ówczesny właściciel Nieruchomości H. M. (poprzednik prawny uczestnika), nie wyraził zgody na budowę (nie był pytany o nią) ani nie podejmował żadnych działań prawnych jej dotyczących, bał się bowiem represji za odmowę zgody.

Pismem z dnia 12 sierpnia 2014 r. wnioskodawca zwrócił się do uczestnika z propozycją zawarcia umowy ustanowienia służebności przesyłu, załączając wzór umowy.

Sąd Okręgowy uznał, że wnioskodawca wykazał przesłanki zasiedzenia służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu, do którego doszło w dniu 1 stycznia 1987 r. (posiadanie w złej wierze rozpoczęło się w dniu ukończenia budowy Linii energetycznej, tj. 1 stycznia 1967 r.), a więc jeszcze w czasie obowiązywania zasady jednolitego funduszu własności państwowej, na rzecz Skarbu Państwa. Określając zakres tej służebności, oznaczony szczegółowo na

Mapie, uwzględnił także tzw. pas technologiczny o szerokości 25 m w każdą stronę, licząc od osi linii. Z opinii biegłych bowiem wynikało, że koniecznym jest wyznaczenie strefy ochronnej, w zakresie której wykorzystanie Nieruchomości przez właściciela pozostaje efektywnie ograniczone. Sąd odwoławczy przyjął przy tym, że kolejne przedsiębiorstwa przesyłowe faktycznie korzystały z gruntu w takim zakresie i w taki sposób, w jaki czyniłaby to osoba, której przysługuje służebność, zastrzegając, iż dla stwierdzenia takiego korzystania wystarczające jest wybudowanie oraz fizyczna możliwość stwierdzenia obecności urządzenia przesyłowego, nie jest zaś konieczna fizyczna aktywność związana z konserwacją sieci.

Skargę kasacyjną od postanowienia Sądu Okręgowego wniósł uczestnik Z. M., zaskarżając je w całości. Zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj. art. 292 w związku z art. 172 § 1 i 2, z art. 305¹ i z art. 305⁴ k.c., art. 285 w związku z art. 305¹ i z art. 305⁴ k.c. oraz art. 305¹ k.c. Wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i orzeczenie co do istoty sprawy, ewentualnie o uchylenie tego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu, jak również o zasądzenie kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty naruszenia art. 292 w związku z art. 172 § 1 i 2, z art. 305¹ i z art. 305⁴ k.c. oraz art. 285 w związku z art. 305¹ i z art. 305⁴ k.c. zmierzają do zakwestionowania stanowiska Sądu odwoławczego co do zakresu zasiedzianej służebności uwzględnionego na Mapie. Zdaniem skarżącego nie ma podstaw do przyjęcia, że pas technologiczny obejmuje obszar ochronny, w którym uprawnienia właściciela są ograniczone ze względu na oddziaływanie linii elektroenergetycznej. Pas ten bowiem obejmuje wyłącznie obszar niezbędny dla prawidłowego wykonywania służebności o treści odpowiadającej treści służebności przesyłu (utrzymywania, konserwacji, modernizacji czy remontu urządzeń przesyłowych), a objęcie nim obszaru ochronnego byłoby uzasadnione jedynie wówczas, gdyby wnioskodawca wykazał, że Nieruchomość była faktycznie wykorzystywana w tym zakresie na potrzeby eksploatacji posadowionych na niej urządzeń przesyłowych, co nie miało miejsca.

Rozpatrując przedstawione zarzuty, trzeba zauważyć, że znajdują one oparcie w utrwalonym już obecnie, trafnym stanowisku Sądu Najwyższego, iż służebność przesyłu (służebność gruntowa odpowiadająca treścią służebności przesyłu), będąca służebnością czynną, obejmuje uprawnienie do określonych działań dotyczących nieruchomości obciążonej, w szczególności do utrzymywania posadowionych na nieruchomości urządzeń i korzystania z nich zgodnie z ich przeznaczeniem. Nie obejmuje natomiast ograniczeń własności związanych z oddziaływaniem linii elektroenergetycznej, np. występujących w strefie ochronnej ograniczeń w możliwości dokonywania w stosunku do nieruchomości określonych działań, w tym powstrzymywania się od zabudowy czy nasadzeń. Ograniczenia te bowiem są niezależne od tytułu prawnego do korzystania z nieruchomości, na której są umiejscowione urządzenia przesyłowe (bez względu na to, czy przedsiębiorca ma tytuł prawny do korzystania z urządzeń na niej posadowionych), i nie są objęte treścią ewentualnej służebności obciążającej tę nieruchomość (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2015 r., III CZP 88/15, OSNC 2016, Nr 12, poz. 144 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2016 r., V CSK 531/15, OSNC-ZD 2018, z. A, poz. 14, z dnia 9 sierpnia 2016 r., II CSK 770/15, niepubl., z dnia 23 lutego 2017 r., V CSK 317/16, niepubl., z dnia 10 listopada 2017 r., V CSK 33/17, niepubl., z dnia 13 czerwca 2018 r., III CZP 118/17, niepubl., z dnia 31 stycznia 2019 r., III CSK 195/18, niepubl., z dnia 10 maja 2019 r., IV CSK 502/18, niepubl., z dnia 28 czerwca 2019 r., IV CSK 244/18, OSNC-ZD 2020, z. D, poz. 64, z dnia 5 grudnia 2019 r., III CZP 20/19, niepubl., z dnia 2 marca 2020 r., V CSK 505/19, niepubl., z dnia 29 maja 2020 r., I CSK 680/19, niepubl. i z dnia 9 października 2020 r., I CSK 31/20, niepubl.). W orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi też wątpliwości, że o treści zasiedzianej służebności przesyłu (służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu) decyduje co do zasady zakres faktycznego władztwa wykonywanego względem nieruchomości przez przedsiębiorstwo przesyłowe, z zastrzeżeniem, że w przypadku urządzeń elektroenergetycznych treść ta musi obejmować (jest to treść minimalna) - oprócz samego prawa do utrzymywania urządzeń na nieruchomości i przesyłania przez nie prądu - prawo dostępu do nieruchomości w celu podejmowania działań niezbędnych dla zachowania

określonego odcinka sieci (urządzenia) w stanie niepogorszonym i zdolnym do realizacji zadań przesyłowych, a więc kontroli, przeglądów, konserwacji, remontów, wymiany, usuwania awarii oraz modernizacji (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2018 r., I CSK 524/17, niepubl. i tam przywoływane orzecznictwo oraz z dnia 29 maja 2020 r., I CSK 680/19). Nie wyklucza to stwierdzenia zasiedzenia służebności o treści szerszej, wykraczającej poza konieczną, ale nadal czyniącej zadość przesłance użyteczności (art. 285 § 2 k.c.), jednakże wymagałoby to wykazania, że posiadacz faktycznie korzystał z tej nieruchomości w zakresie szerszym niż konieczny (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2018 r., I CSK 524/17), co *in casu* nie miało miejsca.

Uczestnik ma także rację – zarzucając naruszenie art. 305¹ k.c. – że określenie przez Sąd Okręgowy treści zasiedzanej służebności było niewystarczające, gdyż wskazując urządzenia przesyłowe, których posadowienie i utrzymywanie na Nieruchomości doprowadziło do zasiedzenia służebności, Sąd ten poprzestał na stwierdzeniu, iż chodzi o urządzenia napowietrznej linii elektroenergetycznej, bez jakiegokolwiek dookreślenia ich rodzaju. Zdaniem zaś skarżącego powinno ono obejmować parametry dotyczące tej linii (czy chodzi o linię niskiego, średniego czy wysokiego napięcia), a jego brak może powodować wątpliwość co do zakresu służebności, czy wręcz prowadzić do nieuprawnionego jego rozszerzenia poza zakres długotrwałego faktycznego korzystania z nieruchomości, skoro tak szeroko ujęta treść służebności umożliwia także istotną zmianę pramterów sieci (np. z 220 kV na 400 kV). Wprawdzie częściowo ostrze tej argumentacji tępi odesłanie w zaskarżonym postanowieniu do granic przestrzennych służebności oznaczonych na Mapie – uniemożliwia ono np. zmianę parametrów sieci, która prowadziłaby do konieczności poszerzenia tych granic – jednakże nie rozwiązuje ono problemu całkowicie. Samo oznaczenie granic przestrzennych służebności nie pozwala np. stwierdzić, jaki jest bezpośredni, fizyczny zakres objętego nią dozwolonego oddziaływania urządzeń przesyłowych na Nieruchomość, a w szczególności, czy Linia energetyczna znajduje się jedynie w przestrzeni nad powierzchnią gruntu (na Nieruchomości znajdują się jedynie napowietrzne przewody) czy też na Nieruchomości są (a tym samym mogą być) posadowione wsporniki (słupy), jak również jak intensywne jest oddziaływanie

(może ono zależeć od wysokości napięcia, której w postanowieniu wprost nie oznaczono). Tymczasem zakres i typ dopuszczalnej, wynikającej ze służebności ingerencji w sferę wyłączności chronioną przez prawo własności jest istotny dla każdego właściciela Nieruchomości i z tego względu powinien być oznaczony.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

[as]